

Asia: VN/501/2020

Lausuntopyyntö iäkkäiden henkilöiden palvelukokonaisuutta koskevan lainsäädännön uudistamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Lausunnonantajan organisaatio

Järjestö

1. Sosiaalihuoltolain 21 §:n mukaisia asumispalveluja ovat tilapäinen asuminen, tuettu asuminen sekä nk. tavallinen palveluasuminen ja tehostettu palveluasuminen. Palveluasumisella tarkoitetaan (kunnan järjestämässä) palveluasunnossa järjestettävää asumista ja palveluja. Erona tehostetun ja tavallisen palveluasumisen välillä on, että tehostettu palveluasuminen sisältää ympärivuorokautiset palvelut. Voitaisiinko tavallisen palveluasumisen käsite mielestänne poistaa lainsäädännöstä?

Ei

2. Jos tavallisen palveluasumisen käsite poistetaan lainsäädännöstä, pitäisikö muutoksen koskea kaikkien asiakasryhmien palveluasumista?

3. Jos tavallinen palveluasuminen (kunnan järjestämässä palveluasunnossa) poistuisi palveluvalikosta, pitäisikö kunnan sosiaalitoimella olla velvollisuus joissakin tapauksissa järjestää asiakkaalle hoitoa ja huolenpitoa turvaavien palvelujen lisäksi myös asunto?

Kyllä

4. Jos tavallinen palveluasuminen jää lainsäädäntöön, pitäisikö omaishoidon tuesta annettua lakia muuttaa niin, että omaishoidon tukea voidaan myöntää myös tavallisen palveluasumisen asiakkaille?

Kyllä

5. Pitäisikö tehostettua palveluasumista ja muita asumis- ja palvelumuotoja voida toteuttaa samassa toimintayksikössä?

Kyllä

6. Voitaisiinko iäkkäiden henkilöiden asumisen monimuotoisuutta edistää muilla lain muutoksilla?

Kyllä

7. JOS vastasitte kyllä kysymykseen 6, kuvatkaa, millaisilla muilla lainmuutoksilla asumisen monimuotoisuutta voitaisiin edistää.

Nykyisen lainsäädännön puitteissa ikääntyneet pääsevät asumispalveluiden piiriin hyvin myöhäisessä vaiheessa, jolloin toimintakyky on jo vakavasti heikentynyt. Palvelurakennetta tulisi kehittää siihen suuntaan, että asumispalveluiden (sekä kotihoidon) piiriin päästään jo siinä vaiheessa, kun ikääntynyt on vielä toimintakykyinen ja pystyy aidosti hyötymään ja nauttimaan erilaisista hoito- ja asumisratkaisuksista, jotka tukevat heidän ikääntymistään ja toimintakykyään. Esimerkiksi yhteisöasuminen olisi yksi malli, jolla yhteisöllisyyttä voitaisiin edistää ja toimintakykyä tukea. Ikääntyneille tarkoitettuja yhteisökyliä tulisi rakentaa yli toimialarajojen kattavassa yhteistyössä.

8. Sosiaalihuoltolain 21 §:n 3 momentin mukaan palveluasumisen saannin edellytyksenä on, että henkilö tarvitsee soveltuvan asunnon sekä hoitoa ja huolenpitoa. Tehostetun palveluasumisen saanti edellyttää lisäksi, että hoidon ja huolenpidon tarve on ympärivuorokautinen. Pitäisikö laissa määritellä tehostetun palveluasumisen saannin edellytykset nykyistä tarkemmin?

Ei

9. Kotipalvelun sisältönä on sosiaalihuoltolain 19 §:n mukaan jokapäiväiseen elämään kuuluvien tehtävien ja toimintojen suorittaminen tai niissä avustaminen. Nämä toiminnot ovat: asuminen, hoito ja huolenpito, toimintakyvyn ylläpito, lasten hoito ja kasvatus sekä asiointi. Luettelo ei ole tyhjentävä. Kotipalveluun sisältyvät tukipalvelut ovat: ateria-, vaatehuolto- ja siivouspalvelut sekä sosiaalista kanssakäymistä edistävät palvelut. Pitäisikö kotipalveluun sisältyvät tukipalvelut erottaa omaksi palvelumuodokseen?

Kyllä

10. Vastaavatko kotipalvelun ja tukipalvelujen käsite ja sisältö nykyisiä asiakkaiden tarpeita vai pitäisikö palvelujen nimikettä ja/tai niiden sisältöä muuttaa?

Kyllä

11. Eduskunnan käsiteltävänä on hallituksen esitys (HE 4/2020 vp), jossa vanhuspalvelulakiin ehdotetaan säännöksiä tehostetun palveluasumisen henkilöstömitoituksesta. Pitäisikö myös kotihoidon henkilöstön määrästä säätää lain tasolla?

Kyllä

12. JOS vastasitte kyllä kysymykseen 11, kuvatkaa millä tavalla asiasta pitäisi säätää. Olisiko esimerkiksi Laatusuosituksessa hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi 2017–2019 (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2017:6) oleva suositus kotihoidon henkilöstön määräytymisestä toimiva tapa?

Laatusuositus 2017-2019 sisältää mallin kotihoidon henkilöstömitoituksen laskennasta. Ongelmana on kuitenkin se, että sitä ei noudateta ja kotihoidossa työntekijällä ei useinkaan ole edes teoriassa mahdollisuutta selvittää työvuorostaan työaikansa puitteissa. Tämä johtuu aliresursoinnista. Kun vähimmäismitoitus tulee voimaan tehostetussa palveluasumisessa, on tärkeää turvata myös kotihoidon henkilöstön riittävyys. Ellei siitä säädetä lailla, on vaarana, että kotihoidosta siirtyy työntekijöitä tehostettuun palveluasumiseen, jolloin kotihoidon aliresursointi jatkuu ja jopa pahenee.

Ongelmana kotihoidon mitoituksen laskennassa on myös eri kuntien ja palveluntuotajien välillä oleva vaihteluväli välittömään työaikaan laskettavasta ajasta. Koska palveluntarve vaihtelee, kuten myös välimatkat kaupungeissa ja jopa kaupunginosissa, ei voida suoraan antaa tiettyä prosenttia, joka olisi automaattisesti välittömään työaikaan varattava aika. Siksi oleellista on, että laatusuosituksessa määritelty tapa mitoituksen laskemisesta muutetaan sitovaksi suosituksen sijaan. Näin päästään parhaaseen lopputulokseen ja voidaan turvata myös kotihoidon palveluiden saatavuus ja sitä kautta henkilöstön riittävyys ja jaksaminen.

13. Tukeeko nykyinen vanhuspalvelulain säännös toimintayksikön johtamisesta (21 §) riittävästi johtamisen kehittämistä?

Ei

14. Mitä muuta haluatte tuoda esiin iäkkäiden henkilöiden palveluja koskevan lainsäädännön kehittämisestä?

Voimassa olevan hallitusohjelman mukaisesti työnjakoa tulisi kehittää ikääntyneiden palveluissa. Tärkeää on turvata elämänlaatu palvelusta riippumatta ja huomoida, että vaikka tehostetussa palveluasumisessa ovat ikääntyneet ovat monisairaita, tarvitsee ihminen laadukkaaseen elämään myös muuta kuin sairauden hoitoa. Työnjakoa uudistamalla voidaan luoda mielekäs elämä ikääntyneelle ja kehittää työtä niin, että jokaisella vanhustyössä toimivalla on riittävä aika ja mahdollisuus oman ammatillisen osaamisen mukaisiin tehtäviin. Ikääntyneiden palveluissa tarvitaan niin hoidollista osaamista kuin virikeohjaustakin ja moniammatillisella työyhteisöllä saadaan parhaimmat hyödyt niin ikääntyneille annettavaan parempaan hoitoon ja hoivaan kuin työntekijöiden ammatilliseen kehittymiseenkin. Ikääntyneiden palveluissa kaikkia ammattiryhmiä, myös hoiva-avustajia, on syytä hyödyntää heidän osaamisensa mukaisissa tehtävissä. Lisäksi on luotava laatuksiterit viriketoiminnasta ja huolehdittava siitä, että yksikössä on käytössä myös riittävästi sosiaalialan asiantuntijoita.

Turvallinen lääkehoito on keskeinen osa ikääntyneen toimintakykyä ja elämänlaatua. Kansallinen yhtenäinen lääkityslista olisi syytä toteuttaa mahdollisimman pikaisesti.

lökkään kannalta olisi ihanteellista se, että asumisyksikkö pysyy samana ja sinne voidaan antaa iäkkään ihmisen tarpeen mukaisia palveluita voinnin mukaan. Mikäli erilaisia asumismuotoja olisi samassa palveluyksikössä on kuitenkin varmistettava se, että henkilöstömitoitus on kaikkien osalta riittävä.

Kuten raportista käy ilmi, on kotihoidon asiakkaiden määrä kasvussa. Tämä on sinällään myönteinen asia. On kuitenkin tilanteita, joissa kotihoidossa hoidetaan ikääntyneitä liian pitkään tilanteissa, joissa käytännössä olisi tarvetta jo jopa ympärivuorokautiselle hoidolle. Erityisesti nyt, kun tehostettuun palveluasumiseen tulee tiukempi henkilöstömitoitus, on huolehdittava siitä, ettei tilanne kotihoidossa pääse muodostumaan kestävämmäksi niin ikääntyneiden itsensä kuin työntekijöidenkin näkökulmasta. Ikääntyneen elämänlaadun turvaamiseksi on keskeistä, että polku eri palvelujen välillä on selkeä ja oikean palvelun piiriin tulee päästä mahdollisimman sujuvasti.

Työryhmän raportissa nostetaan esille paljon hyviä asioita. Monet näistä kytkeytyvät myös muuhun lainsäädäntöön. Onkin tärkeää, että iäkkäiden palveluita tarkastellaan kokonaisuutena siten, että mahdolliset muuhun lainsäädäntöön tarvittavat muutokset valmistellaan mahdollisimman pikaisesti.

Bäcklund-Kajanmaa Sari
Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry